

Gibseriet i Thorvaldsens Museum

Ved Thorvaldsens Museum findes et Gibseri-Udsalg, hvor man kan købe Afstøbninger efter Thorvaldsens Værker i Original-Størrelse. Denne Institution nyder megen Interesse fra mange Sider, og den har i en længere Aarrække haft sit eget trykte og illustrerede Salgskatalog. Det er lidt vekslende, hvad et saadant Museums-Gibseri kan præstere. Støbemateriel slides og kan ikke altid fornyes, fordi Tingene ikke taaler, at der tages Form over dem igen. Krigsaarenes Materiale-Mangel har øvet en meget ugunstig Indflydelse paa Gibseriets Beholdninger, som de er i Øjeblikket. Men da Gibseriet var paa sit højeste, d. v. s. da den sidste Udgave af Salgskataloget blev trykt i 1938, omfattede Repertoiret 175 Numre – Statuer, Buster og Relieffer, fra Christus-Statuen (3 m 45 høj), der dengang kunde udføres for 3.500 Kr., og Alexander-Frisen i oprindelig Størrelse (ialt 40 m lang, Pris 150 Kr. pr. løbende Meter eller 6.000 Kr. for den hele) ned til de smaa Relieffer, som Pietro Galli modellerede til Palazzo Torlonia efter Thorvaldsens Udkast (de kostede kun 3 Kr. pr. Stk.). De store Numre gaar naturligvis ikke saa ofte. Men der er dog i min Tid leveret en Christus-Statue (til en Kirke i Czekoslovakiet) og et fuldstændigt Exemplar af den store Alexander-Frise (til Thorvald Jørgensens Christiansborg; man har ogsaa Afstøbning af den mindre i halv Størrelse, som Thorvaldsen lod udføre i Marmor til Museet).

DET FØRSTE GIBSERI

I sin nuværende Skikkelse stammer Museets Gibseri fra Direktør Oppermanns Regeringstid, men dets Traditioner gaar langt tilbage, saa langt, at de endog er ældre end Museet. Den første Begyndelse er, at »Committeen til Oprettelsen af Thorvaldsens Museum« den 20. December 1838 skriver til »det kgl. Danske Cancellie« om, at den selv og »i Fremtiden« Museets Bestyrelse maa

»meddeles udelukkende Rettighed til at besørge forfærdigede Copier og Afstøbninger af Thorvaldsens plastiske Arbeide, og at lade dem forhandle til Indtægt for Museet, efter at de ere forsynede med et eget Stempel og Mærke«. Det var altsaa en af de Veje, ad hvilke man søgte at skaffe Midler til Museets Opførelse, men det anføres dog udtrykkelig, at det skulde være »et Middel til at bringe de Thorvaldsenske Arbeider ud iblandt Folket og derved oplive Kunstsandsen«, og det nævnes, at Thorvaldsen har givet Tanken sit Bifald. Man har her klart udtrykt det, som har været og stadig er Museets Tradition gennem alle de Aar, det har eksisteret.

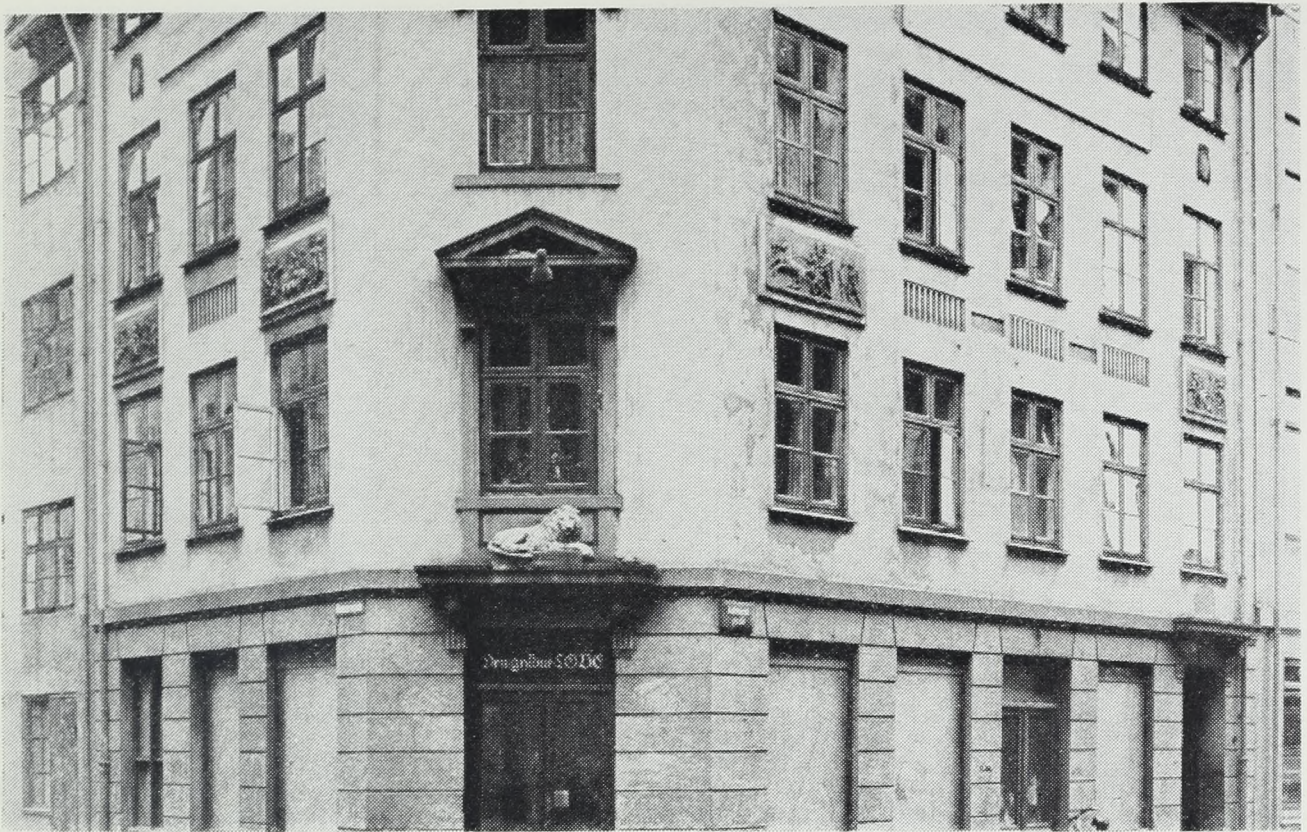
Allerede den 27. December 1838 svarede det Danske Cancellie med det Spørgsmaal, »om der ikke, forsaavidt Nogen allerede maatte have taget Copie af enkelte af Arbeiderne, for disses Vedkommende maatte være at gjøre Undtagelse fra den ansøgte Eneret«. Denne Skrivelse var Komiteen et helt Aar om at svare paa (8. Januar 1840), og det viser sig da, at man »efter lang Underhand-

Portrum i en ældre københavnsk Ejendom (Højbro Plads 21), udstyret med gamle Afstøbninger efter Thorvaldsenske Relieffer. En ret udbredt Skik fra Tiden efter Midten af forrige Aarhundrede.

ling« har været nødt til at »afkjøbe Gibserne Pierri, Antonettis Enke og Barsugli de Former af Thorvaldsens Arbejder, som de vare i Besiddelse af.« Dermed var Hindringerne imidlertid ryddede af Vejen. Ved kgl. Reskript af 12. Februar 1840 fik Komitéen og efter den Museets Bestyrelse Eneret for ti Aar paa at tage Afstøbninger efter Thorvaldsens Værker og sælge dem til Indtægt for Museet.¹

Man overdrog nu *Antonettis Enke*, Østergade 13, at udføre og sælge Afstøbninger, og den 7. April 1840 kunde man udsende en trykt Prisliste over 33 Relieffer og en Amor-Statue (Pris 8 Rbd. 4 Mark.) Det var de mest populære og mest salgbare af Thorvaldsens Arbejder, man havde valgt, bl. a. »Dagen« og »Natten« (Pris 5 Rbd. 3 Mark pr. Stk.), »Livets Aldre og Aarets Tider«, »Kærlighedens Aldre« og ikke mindre end tolv af Amor-Motiverne. Med de Priser, der blev forlangt (de laa mellem 1 Rbd. 2 Mark og 11 Rbd.), maa det vel siges at være godt, naar Salget fra 7. April til 1. December 1840 beløb sig til 646 Rbd. 2 Mark 12 Skilling. Af en bevaret Prisliste, trykt paa Tysk, erfares, at Udvalget August 1845 var steget til 4 Statuer (den ene dog en Skitse), 7 Buster og 82 Relieffer af forskellig Størrelse samt Thorvaldsens Dødsmaske.²

Snart meldte der sig imidlertid Bekymringer. Salget holdt sig ganske vist paa gennemsnitlig 700 Rbd. om Aaret de første otte Aar, men der viste sig Uregelmæssigheder hos Gibseren. *L. Müller*, Museets senere Inspektør, hvem man (aabenbart Dec. 1840) havde overdraget Tilsynet med Afstøbnings-Salget, forklarer Museets Bestyrelse i et længere Exposé Maj 1846, at der er Underbalance i Regnskabet, fordi Madam Antonetti ikke havde forstaaet at holde Tingene ude fra hinanden, men sat en Bunke privat Arbejde for Thorvaldsen paa Afstøbnings-Salgets Regnskab. Tillige frygter Müller Bedrageri fra Gibserens Side trods al mulig Kontrol – Afstøbningerne skulde være forsynede med Museets »Stempel«, men »ustemplede Exemplarer« kunde man jo »have i Baghaanden og udlevere istedetfor de stemplede«. Hvis Gibseriet ikke behandler Støbeformene nænsomt, kan man komme til at lide Tab, og endelig er der den Uorden, der finder Sted i Madam Antonettis Etablissement. Ganske vist nærer Müller ingen Mistillid til Madam Antonetti selv – han har tværtimod »flere Grunde til at antage hende for redelig«, men Virksomheden »fattes paa en Overbestyrelse og en ordentlig Fordeling af Arbeidet; Folkene bekymre sig ikke om Regnskabs Aflæggelse; Priserne paa Støbearbeidet variere hyppigt (baade til det høiere og lavere); hverken Madamen eller hendes italienske Arbeidere kunne læse, skrive eller regne, eller gøre i det mindste ikke

Brug af disse Færdigheder, hvorfor alt optegnes efter Hukommelsen, naar hendes Fuldmægtig kommer (som iøvrigt er paalidelig og gjør sit Bedste for at bringe mere Orden tilveie); og hendes Søn, som i det anførte Punkt staaer over de øvrige, søger upaatvivleligt (ifølge den af mig giorte Erfaring) at bedrage, hvor han kan komme til det.«

Skønt det var Müllers Overbevisning, at Afstøbnings-Salget kunde bringe Museet god Indtægt og »til enhver Tid, naar Forraadet af Former og Afstøbninger realiseres, vil afgive en betydelig Gevinst«, forstaar man nok, at han kom til det Resultat, at »det nærværende Arrangement næppe bør beholdes.« Men hvad saa? Med sin vante Grundighed ventilerer han den Mulighed, at Museet selv overtager hele Virksomheden og indretter Gibserværksted og Udsalgs-Lokale i Kælderen. Dette møder imidlertid mange Betæneligheder: Etablerings-Udgifter, Arbejdet vil medføre »en Tummel og en Ureenlighed, som ikke staae i Harmoni med Bygningens Betydning som et Kunstens Tempel og Thorvaldsens Hvilested«, Hensynet til »Museets Sikkerhed«, og endelig ligger det uden for Museumsbestyrelsens Opgave, hvis den saaledes kommer til »at staae i Spidsen for Gipsbrænderi, Støberi og Detailhandel« og oven i Købet »vil blive betragtet som tilregnelig med Hensyn til Afstøbningernes Godhed.«

Københavnsk Ejendom (Admiralgade 31) fra ca. 1800 med senere opsatte Afstøbninger af Partier af den lille Alexander-Frise (d. v. s. halv Størrelse) paa Façaden.

Denne Udvej fandt Müller altsaa ikke tilraadelig. Man maa hellere overlade hele Foretagendet »til Folk, hvis Profession det er«, og afhænde alle Museet tilhørende Forme og Afstøbninger. Interessant er det, at Müller dog henstiller til Bestyrelsen, hvorvidt »der kan tages nogen endelig Bestemmelse i denne Sag, forinden det er afgjort, hvilken Andel Kommunalbestyrelsen erholder i Museets Administration, da det var muligt, at den kunde være af en modsat Mening og for Ex. finde det ønskeligt, at skaffe Museet en stadig Indtægt ved Kielder-Loalets Bortleining og Handelen med Afstøbninger, for derved at dække noget af de aarlige Udgifter«. Vi møder her et Glimt af den Dualisme i Museets administrative Organisation, som er behandlet i Vicekontorchef Ravns forudgaaende Artikel i denne Bog.²

Saaledes skrev Müller i Maj 1846, men Sagen vakte aabenbart slet ingen Interesse hos Bestyrelsen. Tre Aar senere, April 1849, rejste han den ved et nyt Memorandum, som nærmest var et Resumé af det tidligere, under Henvisning til, at man kun ved de forestaaende to Auktioner i Museet Oktober samme Aar, hvor Bestyrelsen solgte ud af Thorvaldsens personlige Efterlænder-skaber, kunde faa en ordentlig Pris for de Støbeforme, man vilde afhænde. Sagen var dog naaet saa meget videre, at der en passant nævnes en anden Gibser, der skulde overtage Virksomheden, og Løsningen af Spørgsmaalet blev, at Bestyrelsen den 1. Oktober 1849 overdrog Müller at slutte Kontrakt med Gibser *Thomas Christian Thomsen* om at forpagte Gibseriet for tre Aar mod en aarlig Afgift af 100 Rbd., med Eneret paa at tage Afstøbninger efter Thorvaldsen og paa den Betingelse, at han selv holdt sig med Værksted og Udsalgs-Lokale – altsammen efter Müllers Forslag.

Helt saa let gik det imidlertid ikke. Den Eneret, som Museet selv havde erhvervet 1840, udløb nemlig 12. Februar 1850, og da man søgte den forlænget, mødte man et Afslag fra Indenrigsministeriet, der erklærede sig inkompetent til at bevilge Forlængelsen. Bestyrelsen maatte saa ansøge om, at Eneretten ligefrem ved særlig Lov blev fornyet for Museet i ti Aar. I den Ansøgning, der blev skrevet 11. Februar (Dagen før den hidtidige Bevilling udløb), ser man en lille Forskydning i Gibseriets Motivering. »Hovedhensigten med Enerettens Forlængelse« er, hedder det nu, »at udbrede Thorvaldsens Konstværker i troe og uforvanskede Afstøbninger til billige Priser, og at forhindre maadelige, den store Konstner uværdige Efterligninger« – derimod betragter man ikke mere »Afstøbningsvæsenet« som »egentlig Indtægtskilde for Museet«. Denne Sag tog *J. F. Schouw* sig af i sin Egenskab af Landstingets Medlem (endog et fremtrædende Medlem af Tinget). Det lykkedes ogsaa – gennem Lov af 6.

April 1850 »om Forlængelse af den Bestyrelsen for det Thorvaldsenske Museum meddelte Eneret til at besørge Afstøbninger af Thorvaldsens plastiske Arbejder«, der kort og knapt bevilgede Museet de ønskede Rettigheder i endnu ti Aar fra Lovens Bekendtgørelse.

Efter at Museet saaledes havde sikret sig Eneretten til Thorvaldsens kunstneriske Efterladenskab, kunde der træffes en endelig Ordning med Hensyn til »Afstøbningsvæsenet«. Saavidt man kan se af de foreliggende Arkivalier, blev der ikke oprettet nogen Kontrakt med Gibser Thomsen før den 29. April 1850, gældende fra 1. Maj og tre Aar frem i Tiden. Det fremgaar af dette Dokument, at han allerede 1. Nov. 1849 havde modtaget 148 Afstøbninger til Salg og 92 Forme til at støbe i. Museets Bestyrelse fastsatte Salgsprisen paa Afstøbningerne, og de økonomiske Betingelser ændredes derhen, at Forpagtningsafgiften bortfaldt. I Stedet skulde Thomsen betale en Femtedel af Salgsprisen for de Afstøbninger, han tog i Museets Forme.³

Denne Ordning knyttede sig nøje til den bestaaende Gibseri-Virksomhed

Gaardparti i Ny Vestergade 1 med Afstøbninger af Statuen »Hebe« og Relieffet »Dagen«.

ved Museet, hvortil Antonettis Enke aabenbart havde skabt Grundlaget, og var blot en Videreførelse af denne, uden Tanke paa eventuel Udvidelse. Man lægger Mærke til, at Müller i en af sine skriftlige Forklaringer til Bestyrelsen (Jan. 1850), fremsætter den Yttring: »At tage nye Former over Museets Modeller, der som Thorvaldsens oprindelige fortrinsviis bør bevares, agter vel Bestyrelsen kun undtagelsesviis at tilstæde«. Denne gode Leveregel (det drejer sig om Thorvaldsens Originalmodeller af Gips, ikke om Marmor-Exemplarer, der er mindre sensible), har man ikke altid holdt sig tilstrækkeligt efterrettelig i de forløbne 100 Aar. Allerede 1853 maatte Müller selv slaa et Slag for dette sagligt særdeles vel begrundede Princip. Det har øjensynlig været vanskeligt for Museets Bestyrelse i de første Aar at afvise Anmodninger om Afstøbninger, der kom fra Privatmænd, hvis Ønsker gik ud over det i Museets Gibseri foreliggende Udvalg, og som havde staaet Thorvaldsen nær eller i Gerning havde vist deres levende Interesse for det nye Museum. Da der nu kom en Anmodning fra Brygger J. C. Jacobsen om Afstøbning af Reliefferne »Priamos hos Achilles« og »Hektors Afsked«, af hvilke man dengang endnu ikke havde Marmor-Exemplarer, fremdrog Müller den Skade, som Originalmodellen til Fyrstinde Bariatinsky's Statue havde lidt paa sit Udseende ved, at der var taget Form over den (»idet den dels er fuld af slemme Skiolder og Pletter, dels frembyder en voxlignende Overflade«), og han tilføjede: »Iøvrigt hidrører det mindre gode Udseende, endeel af Gipsværkerne i Museet have, for en stor Deel fra Afformningen«. Som den alsidigt betænksomme Mand, Müller var, satte han ikke Princippet haardt op (hvilket sikkert i det lange Løb havde været det rigtigste), men han gik dog bestemt ind for et Afslag til Brygger Jacobsen med Hensyn til disse to Relieffer.⁴

I det lange Løb gik det ikke Gibser Thomsen en Smule bedre end Antonettis Enke. April 1858 meddelte Müller Museets Bestyrelse, at Thomsen »ikke overholder den Contract, ifølge hvilken han er forpligtet til at sælge gode Afstøbninger af Thorvaldsens Værker«, og at »der er Grund til at forlange de ham overdrage Former tilbage«. Noget nærmere om, hvad der var i Vejen, faar vi ikke at vide, fordi Müller fandt Sagen »af den Beskaffenhed, at den ikke egner sig til at behandles skriftligt«. Sagen har aabenbart været ubehagelig af en eller anden Grund. Desuden stod man over for den Vanskelighed, at Museets Eneret til Afstøbningerne udløb Foraaret 1860. Skulde man saa ansøge om en ny Lov?

Bestyrelsen synes at være blevet træt af det stadige Vrøvl. Den bestemte, aabenbart efter Müllers Forslag, at afskedige Thomsen til 1. Okt. 1858, og at

Trappegang i en københavnsk Forretnings-Ejendom (Holbergsgade 15, tilh. Bogbinder-Firmaet Petersen & Petersen), udstyret med Afstøbninger af Thorvaldsen'ske Relieffer.

man ikke vilde søge Eneretten fornyet og Gibseriet overdraget til en anden, men sælge de Forme og Afstøbninger, som Thomsen afleverede, ved Auktion, efter at det, der ikke duede, var kasseret. De Forme, som man ikke kunde faa antageligt Bud paa ved Auktionen kunde opbevares i Museet, og de »Prima-Afstøbninger«, som man hele Tiden havde opbevaret paa Museets Loft, skulde fremtidig udlaanes gratis til »de af Stadens dygtigere Gibsere, der ønske at tage Form over dem.« Auktionen fandt Sted den 17. Nov. samme Aar i Museets Forhal. Afstøbningerne fandt villigt Købere (en af de ivrigste var Kaptajn J. C. Jacobsen), men Salget af Støbeformene blev en Skuffelse. 11 af dem blev forgæves optraadt, om 67 noteres »forbi« i Auktionsprotokollen. Paa faa Undtagelser nær gik de solgte Forme til Hofgibser *W. Orlandi*; han erhvervede ikke mindre end 22 Stkr., alle over Relieffer.⁵

GIBSERI UDEN GIBSERI

Saaledes endte Museets Gibseri-Virksomhed i første Omgang. Det overlodes til de private Gibsere at sørge for Publikums Ønsker om Afstøbninger efter Thorvaldsens Værker, men dermed var Sagen ingenlunde afsluttet. Man laa endnu med visse »Prima-Afstøbninger«, som Museet havde forbeholdt sig selv til særlige Tilfælde og aldrig overladt de kontraktlig antagne Gibsere, og tillige med det Forraad af Forme, der ikke blev afsat ved Auktionen. Det var Meningen, at de sidste skulde sælges underhaanden til Priser, som *H. V. Bissen* havde fastsat. En Del fik man ogsaa afhændet i Aarenes Løb, men Museet blev ved med at have et Lager af saadant Støbemateriel, og Interessen for Afstøbninger efter Thorvaldsen gav sig uforandret Udslag i Henvendelser til Museet fra Tid til anden. Man havde nok aflivet Gibseriet, men det spøgede stadig.

En Henvendelse fra Arkitekt L. Fenger, den senere Stadsarkitekt, bevirkede i 1875, at Billedhugger *C. Peters* i Bestyrelsen rejste Forslag om, at Museets Forme ikke mere maatte bruges til at støbe i – de skal gemmes paa et velegnet og sikkert Sted, ja, man bør endog erhverve nye, naar Lejlighed gives, for at man til sin Tid kan erstatte Thorvaldsens Originalmodeller i Museet med nye Afstøbninger, hvis de skulde blive ødelagt ved Luftens Fugtighed eller paa anden Maade. Inspektør L. Müller afviste Peters' Betænkkeligheder og erklærede, at Modellerne ikke mere var truede af Luft-Fugtighed og Kulrøg fra Museets utætte Varmekanaler, efter at det nye Varme-Apparat var traadt i Virksomhed – naar en Del af dem havde faaet »en ureen, skioldet eller graa Over-

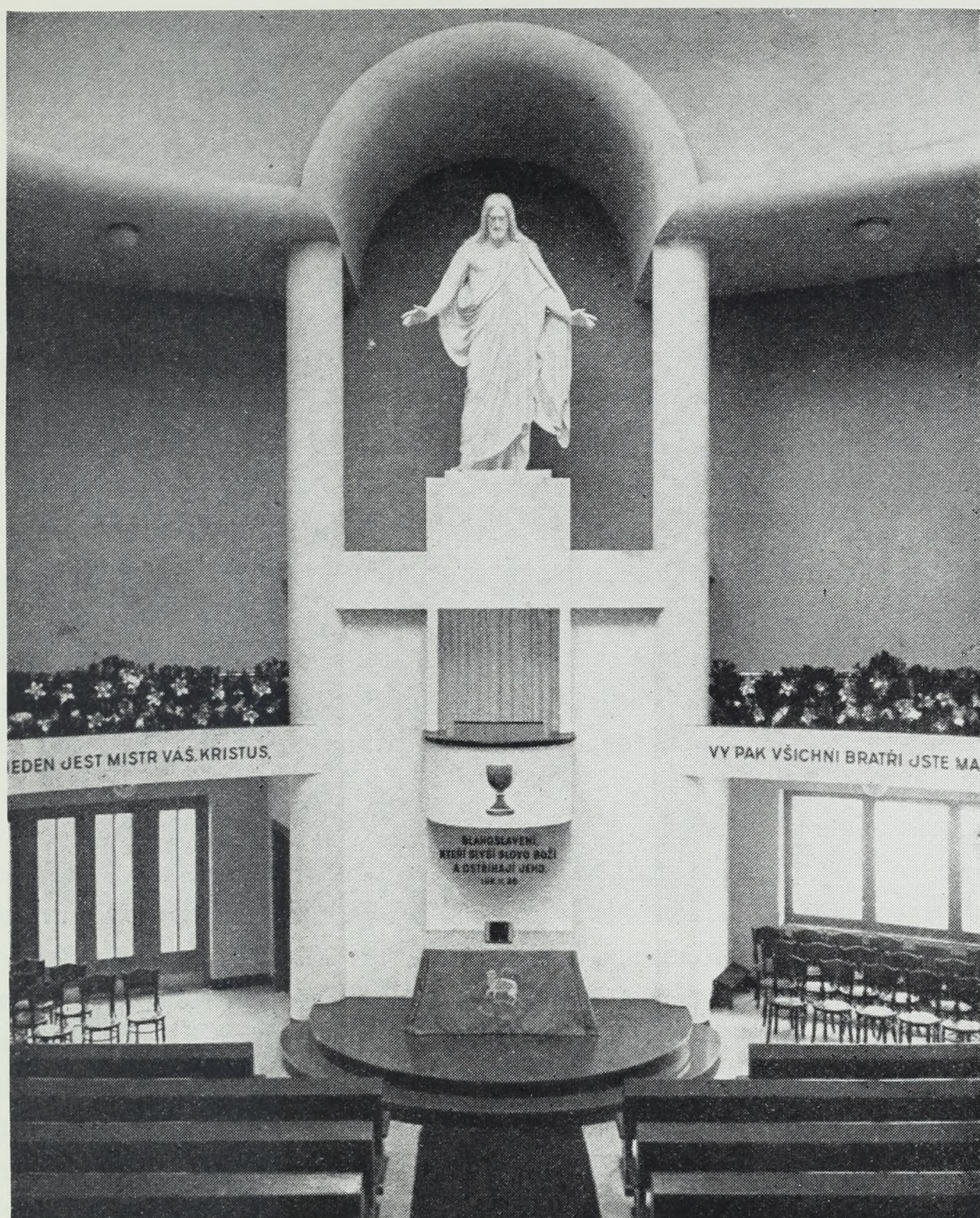

Afstøbning af Christus-Statuen i Frue Kirke, bestilt 1936 af den evangeliske böhmiske Brødre-
menigheds Kirke i Pilsen, samles i Museet til Besigtigelse inden Afleveringen.

flade«, stammede dette ikke mindst fra Thorvaldsens store aabne Atelierer i Rom og fra, at man havde taget Form over Modellerne med smudsig Overflade. Men Sagen gav dog Anledning til en større Diskussion i Bestyrelsen om Original-Modellernes Opbevaring og Rensning. Den endte med, at man efter Etatsraad *Fr. Kriegers* Forslag vedtog ikke mere at sælge Museets Forme, og at man søgte og fik en Bevilling fra Kommunen Jan. 1876 paa 2.193 Kr. til Indretelse af et Form-Lager i Museets Kælder.⁶

Anmodninger om Afstøbninger bliver imidlertid ved at indløbe. Da Orlandi som Følge af en Bestilling fra Sverige i 1877 beder om Lov til at laane Formen over Christus-Statuen, foreslaar Peters, at man skal imødekomme ham imod, at han betaler »en Kjendelse« paa 1.000 Kr. til Museet og leverer dette en Afstøbning af Statuen. Afstøbningen skal man gemme, og Pengene skal bruges til »at lade afforme de af Museets Arbeider, som man maatte finde det nødvendigt at søge bevaret paa denne Maade«. Et Argument, der nok ikke har været uvæsentligt for Peters, kommer frem i den Betragtning: »Afstøbninger af Thorvaldsens Arbeider mener jeg bør betales med en nogenlunde klækkelig Pris, saa at de ikke blive at betragte som et Godtkiøbsarbejde, som man tager til for at slippe den større Udgift til at lade udføre et Kunstværk af en nulevende Kunstner«. Den samme Indvending mod Museets Gibseri har man hørt ogsaa i vor Tid, og noget kan der vel undertiden være om det. Den svenske Bestilling blev imidlertid taget tilbage, maaske paa Grund af de svære økonomiske Sanktioner, og dermed sluttede Overvejelserne. Kort forinden havde Etatsraad *Meldahl*, Bestyrelsens Formand, forlangt en Fortegnelse over Formlageret. Det oplystes ham, at Museet ejede Forme til 5 Statuer og 2 »Statuetter« (d. v. s. modellerede Skitser), 2 Buster, 39 Relieffer, 9 Relief-Medailoner og 1 over Christus-Statuens Ansigt.⁷

Nogen officiel Ordning af Tingene kom stadig ikke. Det ser ud til, at man over for de Forespørgsler, Museet modtog (forøvrigt især paa Christus-Statuen), enten gav Afslag eller – naar der forelaa Form – krævede en »Kjendelse« til Museet for Formens Benyttelse. Den Usikkerhed, som en saadan nærmest selvgroet Praksis rummer, synes at være faldet L. Müllers Efterfølger som Museets Inspektør *P. Hauberg*, der tiltraadte December 1891, for Brystet. En Undersøgelse af Arkivets Papirer vedrørende Gibseriet bragte ham til det Resultat, at »man ikke har haft nogen egentlig Forholdsregel at følge, og at der overhovedet ikke er taget nogen fast Bestemmelse herom«. Han gik til Meldahl, og efter dennes Direktiver opsatte han en formelig »Vedtægt for Afgivelse af Afstøbninger fra Museet«, som Bestyrelsen sanktionerede den 18. Mai 1895 (trykt

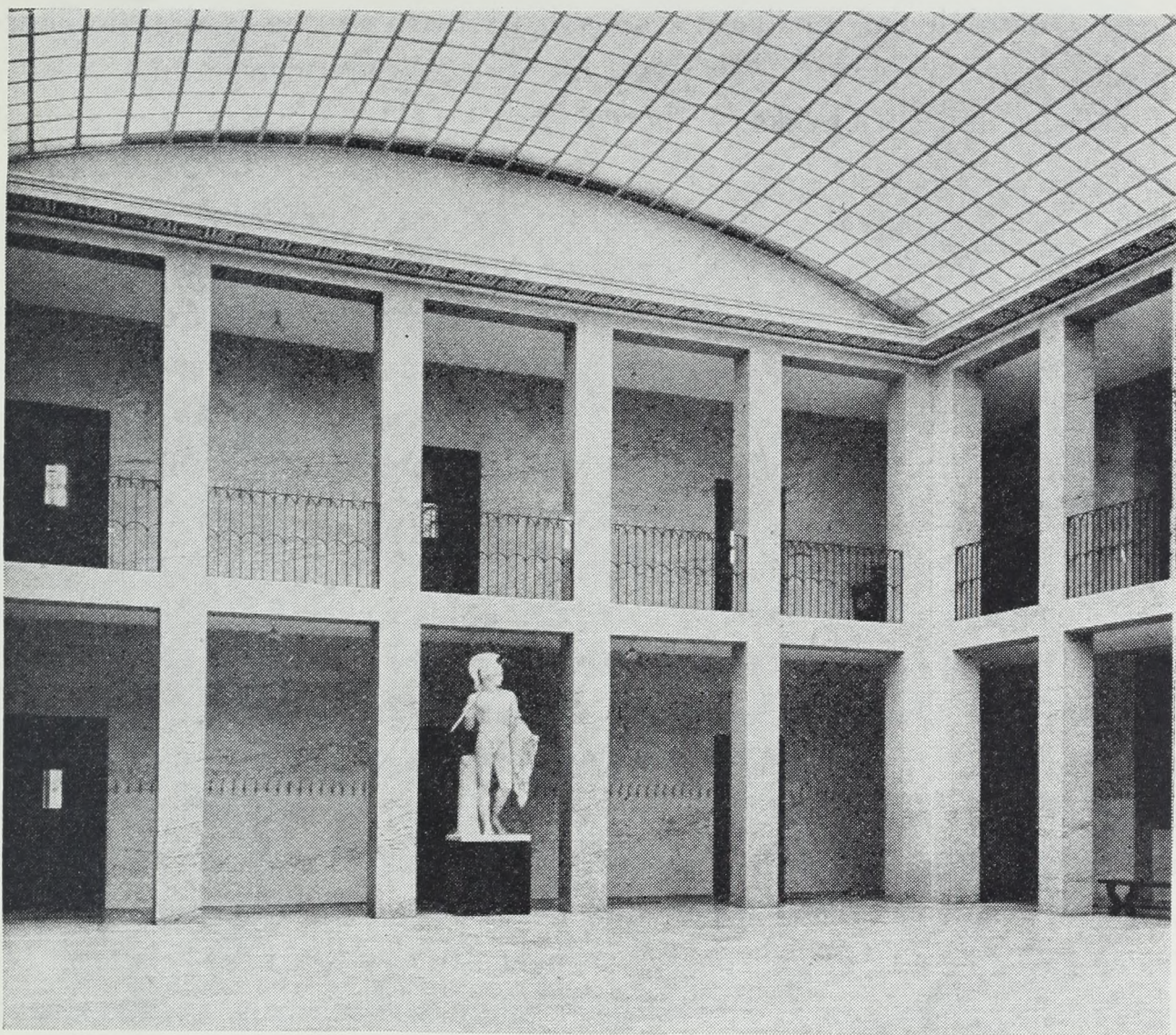

Afstøbningen af Kristus-Statuen, opstillet 1936 i den evangeliske böhmske Brødre-menigheds nye Kirke i Pilsen. Som man ser, er Hovedvæggen i Kirke-Interiøret bygget over Statuen.

her som Bilag). Denne Vedtægt støttede sig helt igennem til forudgaaende Tilfælde, ogsaa til Dels med Hensyn til de Forpligtelser, der nu generelt paalagdes Køberen. Dog ændredes det vanskelige Punkt, den »Kendelse«, Museet skulde have for Benyttelsen af Formene, til en Femtedel af den Sum, en ny Form vilde koste, som fast gennemgaaende Regel. Enhver Tale om Forbud mod at benytte Formene blev helt opgivet, men der føjedes til Vedtægten en Liste over brugbare Forme, der maatte tages Afstøbning i, med nøjagtig Beregning af Priserne. Denne Beregning var udført paa Grundlag af Tilbud fra Stukkatør *N. Ferdinandsen*, der hermed indtræder i Rollen som den af Museet foretrukne Gibser.

For Resten ser man, at Formbeholdningen nu lyder paa 10 Statuer, 2 modellerede Skitser, 2 Buster, 45 Relieffer (baade firkantede og runde) samt Christus-Statuens Maske. Naar Statuernes Antal er fordoblet siden 1877, skyldes det den stadig fortsatte Marmor-Udførelse af Thorvaldsens Arbejder. Den foregik paa den Maade, at man tog en Afstøbning over Original-Modellen og sendte den til Carrara for at faa den »punkteret« i Marmor. Over for dette Foretagende havde man stiltiende ladet Reglen om, at der ikke maatte tages Form over Thorvaldsens Gibsoriginaler, ude af Betragtning. Hauberg skaffede ganske snildt en Sanktion af denne Praksis ved at nævne den en passant i Vedtægtens første Paragraf.⁸

Det er ikke let at følge Gibseriets Omskiftelser gennem de bevarede Arkivalier. Navnlig udgør de nærmest følgende Aar et dunkelt Punkt. Af en Redegørelse, som Hauberg Januar 1914 leverede Bestyrelsens daværende Formand, Raadmand H. Hage, fremgaar, at man i 1897 for 2000 Kr. købte de Forme, som *Orlandi* erhvervede paa Auktionen 1858, tilbage fra hans Efterfølger, *J. Christiansen*, tillige med en Del andre for at »sikre Museet mod Udbredelsen af slette Afstøbninger af Thorvaldsens Kunstværker«. Men der maa tillige paa anden Maade have været udfoldet en ret betydelig Aktivitet omkring Gibseriet. Thi en Fortegnelse over Beholdningen af Forme, som Kustode *A. Schumacher* udarbejdede og daterede 1. 11. 97, opregner ikke mindre end 172 Forme over Statuer, Buster, Portræt-Medailloner, Masker og Relieffer + 30 Forme til hele den store Alexander-Frise. Hvorledes denne voldsomme Forøgelse er sket – maaske til Dels ved lignende Køb hos andre Gibsere, tillige dog ogsaa ved Fremstilling af nye Forme – lader sig nu vanskeligt konstatere. Dette viser vel en stigende Interesse for Gibseriet, men det bør bemærkes, at det store Tal er naaet ved, at Schumacher ukritisk tog det hele med uden Kvalitets-Bedømmelse, ogsaa de Forme, som i Grunden var købt til Ophugning.⁹

POLITISKE BRYDNINGER OG NYT INITIATIV

I Raadmand *Hother Hages* Formands-Tid (1913-14), der er den stormfuldeste Periode i Museets Historie, kom Gibseriet ligefrem til at figurere som politisk Instrument (den saakaldte »Gibsforme-Sag«). Disse Aar prægedes først og fremmest af de principielle Brydninger mellem Kommunalbestyrelsen og Kunstakademiet om, hvem der skulde have Fortrinnet inden for Museets Administration (jvf. Vicekontorchef Ravns foranstaaende Artikel), men tillige beskæftigede Bestyrelsen sig med en Række Spørgsmaal af vital Betydning for Museet og det paa en yderst radikal Maade – man kan næsten sige, at man vendte Bunden i Vejret paa alle Museets Forhold. Paa Bestyrelsens Møde den 10. Maj 1913 forelagde Hage følgende Række Spørgsmaal til Drøftelse:

Afstøbning af Thorvaldsens »Jason« i moderne arkitektoniske Omgivelser. Aulaen i Øregaard Gymnasium i Hellerup (opført 1924 af Edvard Thomsen og G. B. Hagen).

»1. Omordning af Samlingen med særligt Hensyn til atter at hidsætte Thorvaldsens originale Gipsarbejder paa deres oprindelige Hædersplads?

2. Spørgsmaal om hvilke af Thorvaldsens Arbejder, der maatte egne sig til Støbning i Bronze?

3. Hvorvidt nogle af Formene kan bruges til nye Gipsafstøbninger, og hvor og hvorledes Formene bedst kan opbevares?

4. Hvorvidt man ved anden Fremgangsmaade kan tage nye Afstøbninger af Thorvaldsens Originalarbejder og derved sikre hans Arbejder mod Tilintetgjørelse?

5. En Undersøgelse af, hvorvidt der maatte være Anledning til at udskyde og eventuelt bortsælge enkelte Marmorgjenstande?»

Bag alt dette laa dels en Kritik, rejst mod de Forhold, hvorunder Støbeformene opbevaredes i Museets Kælder, dels at man havde faaet Øjnene op for det umulige i at fortsætte Marmorudførelsen af Thorvaldsens Arbejder. Thorvaldsen havde selv sat denne i Gang – for ham en naturlig Ting, idet han kun regnede med Marmoret og blot saa et Arbejdsredskab i Gipsmodellen – og han havde ment, at de betroede Kunstnere, som han selv havde opdraget, kunde udføre hans Værker, som han ønskede det. Han havde dog næppe ventet, at Arbejdet skulde gaa saa længe og glide fra den ene Generation til den anden. Tiden havde nu vist, at Tanken, saa velment den end var, i det hele taget beroede paa et Fejlsyn, og at det virkelig værdifulde og originale fra hans Haand netop var Original-Modellerne, ikke de senere Marmor-Replikker, der kom længere og længere bort fra Thorvaldsen for hver ny, der udførtes.

I den anselige Række Bestyrelses-Møder, der blev holdt 1913-15 under Hages og efter hans Afgang Billedhugger C. Aarsleffs Ledelse, forhandlede man – næst efter det storpolitiske Spørgsmaal om Bestyrelsens Sammensætning og den ikke mindre vanskelige Sag om Museumsbygningens Istandsættelse – saadanne Ting som Kustodeboligen i Museets Kælder-Etage, nye Varmeovne, Museets Kassevæsen, Pasning af Thorvaldsens Grav, Kartonnering af Haandtegnings-Samlingen og meget mere. Man overdrog i 1913 Kunsthistorikeren A. Røder at udarbejde en sagkyndig Besvarelse af de Spørgsmaal, som Hage forelagde i Mødet den 10. Maj, og man modtog Oktober s. A. en indgaaende Betænkning fra ham med Liste over senere Marmor-Replikker, der burde udskydes af Samlingen, og med en regulær Arbejdsplan, omfattende fuldstændig Reorganisation af Museets Indre – Omflytning af Skulpturer, ny Opstilling af Thorvaldsens modellerede Skitser, Omhængning af Malerisamlingen og Udskydning af Billeder, der ikke fandtes tilfredsstillende i kunstnerisk Kvalitet,

Thorvaldsen i Nutidsliv. Interiør fra Foyeren i Hvidovre Kino. Paa Væggen en Afstøbning af Thorvaldsens Relief »Musernes Dans paa Helikon«.

Indretning af Værelser med Thorvaldsens Haandtegninger og hans Ungdoms-arbejder, Anskaffelse af nye Skabe, Montrer og Rammer. Det var altsammen projekteret til Udførelse i Aarene 1913-16, men det var et Program, som tre Direktører siden har arbejdet med, og som det først fornylig er lykkedes at komme nogenlunde igennem, forsaavidt som det var realisabelt.

I Museets Historie – eller den almindelige Erindring, hvad man vil – gled dette saglige Arbejde i Baggrunden for den saa at sige politiske Strid om Bestyrelsens Sammensætning, fordi Modsætningerne satte sig saa voldsomt op mod hinanden og Kampen slog saa haardt. Det saglige museumstekniske Arbejde blev gjort i Stilhed af Museets skiftende Ledelser og fortsættes med uformindsket Kraft, men efterhaanden som man bliver i Stand til at gaa bag om Kamphandlerne og de Saar, de slog, vil man se, at Aarene under Hages og Aarsleffs Regering i Virkeligheden betegner et Vaarbrud for Thorvaldsens Museum, en nødvendig og lykkelig Fornyelse, netop lykkelig, fordi den greb saa dybt, at den skabte Basis for at gaa til Bunds i Forholdene. Dette blev muligt, fordi Borgerrepræsentationen altid har været saa vaagen og lydhør over for Thorvaldsens Museum – altid har virket Initiativ-skabende.¹⁰

Dengang var det imidlertid Modsætningerne og Stridsspørgsmaalene, der optog Sindene, og de fandt et Udgangspunkt i Røders Kritik af de museums-mæssige Forhold i Museet. I sin Betænkning havde han givet følgende Bedømmelse af Museets Formlager:

Forme til 20 Statuer. Heraf kun 2 gode, 5 brugelige (NB: dog ikke til Museumsbrug). Resten ubrugelige.

Til Buster 4 Forme, hvoraf 2 gode og 2 brugelige.

Til Portrætmedailloner og Masker 7 Forme. Heraf 2 gode.

Af de 139 Forme til Relieffer er kun 10 gode. 38 er brugelige og de resterende 91 ubrugelige.

»En Del af Formene«, tilføjede Røder, »er ødelagt af Fugtighed (ved de gamle, gode Forme fra Thorvaldsens Tid er Vokskilerne borte, ædt af Rotter).« Det var derfor nødvendigt at skaffe et mere passende Opbevaringssted for Formene end de paagældende Lokaler i Museets Kælder.

Disse Udtalelser gjorde Indtryk paa Raadmand Hage. Da han derefter hos Inspektør Hauberg indhentede Oplysninger fra Museets Arkiv om Gibseriets Fortid og her fik Historien om de solgte og i daarlig Stand tilbagekøbte Forme, benyttede han dette Punkt til et Angreb paa Museets Ledelse under et Møde i et af Borgerrepræsentationen nedsat Udvalg vedrørende Museets Forhold. Blandt andet bebrejdede han de tidligere Bestyrelser, at de havde begaaet

»skæbnesvangre og uoprettelige Fejl«, og i det hele taget blev den sagligt rejste Kritik sat saa stærkt op under Behandlingen i Borgerrepræsentationen paa Grundlag af Røders Udtalelser, at man kunde tro allehaande om Museets Behandling af Thorvaldsens Værker. For Hage medførte hans Optræden pinlige Diskussioner i Bestyrelsens Møder og saadanne Modsætninger, at det muligvis var en gunstig Løsning, at han kort efter, med Udgangen af Marts 1914, udtraadte af Magistraten og dermed ogsaa af Museets Bestyrelse.

Til en vis Grad skyldtes Postyret om denne Gipsformesag i Borgerrepræsentationen Misforstaaelser af de sagkyndige Udtalelser og det, der tidligere var hændt. De Forhold, man diskuterede, hang nøje sammen med Billedhuggerkunstens Teknik, og den er det – som Erfaringen viser – ikke altid saa let at faa Udenforstaaende til at begribe. Man fablede om »Thorvaldsens egne Originalforme«, som man mente var gaaet tabt ved Bestyrelsens Ubesindighed (men som aldrig havde eksisteret), blandede det sammen med Spørgsmaalet om »Original-Modellernes« eventuelle Erstatning med Afstøbninger i Fremtiden og endte i *Herman Triers* Udtalelser i Borgerrepræsentationen om, at »han vidste ikke, om man kan sige i dette Øjeblik, at det i snævre Forstand er Thorvaldsens Museum . . . Han vidste ikke, om overhovedet de oprindelige Gipsafstøbninger længere eksisterer eller de Forme, i hvilke de ere støbte.« Med Hensyn til Misforstaaelserne maa Hage dog være i nogen Grad undskyldt. Saaledes som den stod, kunde Røders Bemærkning om Rotterne ikke ret vel læses anderledes, end at der var Rotter i Museets Kælder, medens Hærværket i Virkeligheden skyldtes Orlandis Rotter i den Tid, da Formene var ude af Museets Besiddelse. Endvidere fremgaar det af de Oplysninger, som Inspektør Hauberg leverede ham, at heller ikke Hauberg var klar over, at en »Original-Model« just bliver det, den er, derved, at den støbes i en saakaldt »uægte Form«, der *hugges i Stykker*, idet »Original-Modellen« frigøres af Formen. *Aarsleff* havde derfor ret let Spil, da han gendrev de »Myther«, der saaledes opstod om Museets Behandling af Thorvaldsens Efterladenskab og de tidligere Bestyrelses Handlemaade, i en Tale, han holdt for et Folketings-Udvalg ved dets Besøg i Museet den 16. April 1914, og som straks efter blev trykt i en Brochure. *Aarsleff* svarede med stor Kraft paa Angrebene og fik den samlede Billedhugger-Stands enstemmige Tilslutning i disse rent kunstneriske Spørgsmaal.

Noget andet er, at Museet ubestridelig behøvede museums-mæssig Sanering og Reorganisering. *Emil Hannover* og *Karl Madsen* attesterede i en Fælleserklæring til Borgerrepræsentationens Udvalg den 7. Marts 1914, at Museets Ledelse »i en lang Aarrække har ladet særdeles meget tilbage at ønske. Thorvaldsens

Museum trænger efter vor Opfattelse til en Omorganisation af sine Forhold og til en Leder, paa hvem et Ansvar kan lægges«. ¹¹

DET GENOPSTANDNE GIPSERI

Under Diskussionerne og de Undersøgelser, de medførte, groede imidlertid det praktiske Arbejde og dets Realiteter langsomt frem. Fra et Bestyrelsesmøde den 14. Oktober 1915 er refereret følgende Ytring af *Aarsleff*: »I Anledning af forskellige Forespørgsler fra Udlandet om Erhvervelse af Afstøbninger af Thorvaldsens Arbejder fandt Formanden Grund til at fremhæve, at en af de første Opgaver, der burde løses, naar der atter indtraadte normale Forhold efter Krigen, maatte være den at søge oprettet et Støberi ved Museet, saaledes at dette kunde præstere kunstnerisk forsvarlige Afstøbninger af Thorvaldsens Arbejder«.

Tanken blev først realiseret under Aarsleffs Efterfølger paa Formandspladsen, Borgmester, senere Overpræsident *J. Jensen* og af Museets anden Direktør, *Th. Oppermann*, der selv oprindelig var begyndt som Billedhugger, før han blev Kunsthistoriker og Museumsmand. Oppermann tiltraadte sin Stilling den 1. Marts 1921, og allerede i sit første Bestyrelsesmøde den 12. Maj fremsatte han Forslag om Oprettelse af et Gibseri ved Museet med fast Gibser – den Institution, der findes den Dag i Dag. Ved Tillægsbevilling Juni 1922 ydede Kommunalbestyrelsen Beløb paa 1.500 Kr. til Indretning af Gibseriet og Ordning af Forme og 3.000 Kr. til Supplering af Museets Forme. Stukkator *N. Ferdinandsen* tilknyttedes som Museets Gibser, Udstillings-Værelser, Lager-Rum til Forme og færdige Afstøbninger og Gibser-Værksted indrettedes i Kælder-Lokalerne under Forhallen, og der blev trykt illustreret Salgskatalog. ¹²

Saaledes genopstod Museets Gibseri. Hvor lang Levetid det vil faa, maa Fremtiden vise. Ønskerne om at erhverve Afstøbninger af Thorvaldsens Værker synes ingenlunde at være i Aftagende – tværtimod. Foruden mange Privatfolk, der ser, at Skulptur kan være lige saa værdifuld Udsmykning i et Hjem som Malerier, har især Skoler og Biograftheatre været interesserede. Men Gibseriet kæmper med de samme Vanskeligheder som Forgængerne, nemlig dette, at Støbeforme og Støbemodeller slides og bliver hurtigere udtjent i et Museum end i et privat Gibseri paa Grund af de Krav, der stilles til Afstøbningernes Kvalitet. Man kan klare sig mange Aar fremover i de Tilfælde, hvor man kan skaffe Form taget over fine Marmor-Exemplarer. Givet er det imidlertid, at det ikke mere vil blive tilladt at tage Form over Thorvaldsens Original-Model-

ler, undtagen i ganske enestaaende og specielle Tilfælde, som da Polen fornylig bad om en Rekonstruktion af det polske Folks Nationalmonument, Poniatowskis Rytterstatue i Warszawa, der blev sprængt i Luften af de tyske Besættelsestropper, umiddelbart før de maatte forlade Landet under den sidste Verdenskrig.

SIGURD SCHULTZ

BILAG

VEDTÆGT FOR AFGIVELSE AF AFSTØBNINGER FRA MUSEET.

[Udarbejdet af Museets Inspektør, P. Hauberg, vedtaget af Bestyrelsen den 18. Maj 1895;
her gengivet efter Bestyrelsens Dagbog].

A. Der gives ikke Tilladelse til at lade tage Form over Thorvaldsens originale Gipsmodeller eller over de i Marmor udførte Kopier. Der afhændes saaledes kun Afstøbninger af de Kunstværker, hvortil Museet allerede eier Former, eller hvoraf det senere lader saadanne gjøre af Hensyn til Kopiering i Marmor.

B. Af Museets Beholdning maa kun benyttes de brugelige Former, hvorover er optaget en Fortegnelse.

C. Der maa ikke modtages Bestilling paa nogen Afstøbning i Museets Former, uden at først vedkommende Gipser, som skal udføre Støbningen, har erklæret Formen at være i brugbar Stand. Viser Afstøbningen sig derefter at være ubrugelig, maa Gipseren selv bære Ansvar, og Betalingen for hans udførte Arbejde og det anvendte Gips bortfalder. Efter endt Afbenyttelse maa Gipseren afgive Formen i uforringet Stand og paa egen Bekostning udbedre den mulig tilføiede Skade.

D. Prisen for en Afstøbning bliver den af Gipseren og for Retouchen forlangte Betaling med Tillæg af $\frac{1}{5}$ af den Sum, som en ny Form er beregnet at ville koste. Det saaledes tillagte, Museet tilkommende Beløb findes anført paa en over Formerne optagen Fortegnelse, ved hver enkelts Værdiansættelse som ny. Saafremt Afstøbningen benyttes til Kopiering i Marmor og efter Afbenyttelsen afgives til Museet i god Stand, bliver Betalingen at nedsætte med Halvdelen.

E. Som Betingelser ved Salg af Afstøbninger i Museets Former forpligter Kjøberen sig til Følgende:

a. At der ikke maa tages Afstøbning af det afhændede Kunstværk, ligesom Mangfoldiggjørelse af dette i samme eller mindre Størrelse paa nogensomhelst Maade ikke maa ske. Forpligtelsen overføres videre, hvis Kunstværket maatte blive afhændet.

b. Den fuldførte Afstøbning overgives eventuelt til en befuldmægtiget Kommissionair, som paa Kjøberens Vegne modtager den, og som for Vedkommendes Regning og uden Ansvar for Museet besørger den indpakket og afsendt.

c. Kjøbesummen betales fuldt, forinden Afstøbningen paabegyndes.

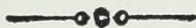
1. Brevkopier i Protokollen »Forhandlinger i Committeeen for Thorvaldsens Museum« S. 56, 57. / Konzept-Udkast i Komitéens Arkiv, 1838 Bilag 92. / Kgl. Reskript af 12. Febr. 1840 sst., 1840 Bilag 153. / Danske Cancellies Skr. af 27. Dec. 1838 og Konzept til Museets Svar, lagt til Brevarkivet Journ. 11 c, 1850 Nr. 159. (Thorv. Mus. Arkiv).
2. Komitéens Arkiv, 1840 Bilag 155 (Prisliste 1840), 157, 1841 Bilag 180 (Memorandum af 11. Jan. 1841 fra L. Müller). / Museets Brevarkiv Journ. 11 c, 1846 Nr. 130 (Prisliste Aug. 1845, L. Müllers Beretning af 22. Maj 1846).
3. Museets Brevarkiv Journ. 11 c, 1849 Nr. 124 (Müllers Memorandum af 3. April 1849) 130 (Ansøgning af 24. April 1849 fra Gibser T. C. Thomsen, Müllers Memorandum af 3. Maj 1849), 155; 1850 Nr. 159 (Magistratens Skr. af 26. Okt. 1849 til Museet om Indenrigsministeriets Afslag; L. Müllers Memorandum af 29. Jan. 1850; Konzept til Bestyrelsens Ansøgning 11. Febr. 1850 til Regeringen), 169 (Kontrakt af 29. April 1850 med T. C. Thomsen). / Bestyrelsens Dagbog 20. April (Punkt 1), 1. Okt. 1849 (Punkt 2), 10. Jan. (Punkt 20), 12. Febr. (Punkt 4), 30. Okt. 1850 (Punkt 2).
4. Museets Brevarkiv Journ. 11 c, 1853 Nr. 252 (Memoranda fra Müller af 22. Febr. og 9. Marts 1853). / Bestyrelsens Dagbog S. 88, Nr. 252.
5. Museets Brevarkiv Journ. 11 c, 1858 Nr. 363 (Memorandum fra Müller af 26. April 1858). / Bestyrelsens Dagbog 20. Mai 1858 og S. 110, Nr. 376. / Afskrift efter den trykte Løsøreauktions-Protokol for Auktionen den 17. Nov. 1858 (Thorv. Mus. Bibl.).
6. Museets Brevarkiv Journ. 5 a, 1875 Nr. 758 (Breve fra L. Fenger af 26. Maj 1875, fra C. Peters af 1. Juni s. A. med Tilføjelse 14. Juni; Memorandum fra L. Müller af 7. Juni 1875); Journ. Nr. 11 c, 1875 Nr. 773 (Memorandum fra L. Müller). / Bestyrelsens Dagbog S. 158, Nr. 773 og S. 161, Nr. 780; 13. Nov. 1875. / Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1875-76 S. 575f, 638.
7. Museets Brevarkiv Journ. 11 c, 1877 Nr. 840 (Brev af 16. Juli 1877 fra C. Peters; Fortegn. af 18. Juni 1877 over Museets Formlager, nedskrevet af J. V. (eller W.?) Christiansen). / Bestyrelsens Dagbog S. 171, Nr. 840.
8. Museets Brevarkiv Journ. 11c, 1895 Nr. 11/95 (Brev af 9. Nov. 1894 fra F. Meldahl, Memorandum til Bestyrelsen af 12. Mai 1895 fra P. Hauberg, Vedtægt for Afgivelsen af Afstøbninger fra Museet af s. D., Tilbud af 17. Maj 1895 fra N. Ferdinandsen). / Bestyrelsens Dagbog 18. Maj 1895. – Det Tillæg, som Køberne skulde betale til Museet, forhøjedes efter Meldahls Forslag Dec. 1897 fra $\frac{1}{5}$ til $\frac{1}{3}$ af Støbeformens Værdi (se Bestyrelsens Dagbog 4. Dec. 1897).
9. Haubergs Skr. af 22. Jan. og 9. Marts 1914 (de Hage'ske Papirer i Museets Arkiv, Journ. 6, 1910 Nr. 46); A. Schumachers Fortegnelse af 1. Nov. 1897 (Journ. 11c). – Haubergs Meddelelser i nævnte Skr. kan forøvrigt ikke være helt korrekte, idet han har misforstaaet en Fortegnelse over Forme fra 1877, undertegnet af en vis Christiansen, derhen, at denne skulde være den samme som Orlandis Efterfølger. Orlandi eksisterede stadig i 1877, og Fortegnelsen maa gælde Formene i Museet (det drejer sig om det tidligere citerede Brev til Meldahl af 18. Juni 1877, Journ. 11c, 1877 Nr. 840).
10. Museets Arkiv Journ. 10, 1913 Nr. 10, 45, 47, 74, 1914 Nr. 38. / Bestyrelsens Dagbog 1913-15.
11. Haubergs under Note 9 anførte Skrivelser til Hage. / Udvalgsbetænkning angaaende Bestyrelsesforholdene ved Thorvaldsens Museum, 16. Marts 1914 (trykt i Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1913-14) (heri Hannovers og Karl Madsens Erklæring). / Bestyrelsens Dagbog 19. og 27. Marts, 3. April 1914. / Brochuren »Thorvaldsens Museum« (Kbh. 1914) ved C. Aarsleff m. fl.
12. Bestyrelsens Dagbog 14. Okt. 1915, 12. Maj 1921, 28. April 1922 og Side 474. / Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1922-23, S. 414, 431.

1. Okt. 1921,
18. Febr. 1925

Udenfor
Thorvaldsens Museum.

Peter! Var jeg inte Pligthugger paa Rotas
Chefschaluppe! hvad? Og var jeg en Morian den-
gang! hvad? Og var Chefen en Morian? Ha'de
jeg den Malerklat her, saa skulde jeg den D... splitte
mig male hans Dine, den So! Gaadan at pro-
testere mig, den Alekvap!

Folkets Røst i »Corsaren« for den 5. November 1847.
Populær Kritik fra Samtiden af Sonnes Frise paa Thorvaldsens Museum.